

VOLÁNÍ ŠUMAVSKÝCH SAMOT

MICHAL TOMAN

VOLÁNÍ
ŠUMAVSKÝCH
SAMOT

Michal Toman

Úvodní slovo

Vítejte přátelé,

skromná knížečka, kterou právě otevíráte je výsledkem mnohého. Nespočtu osobních návštěv Šumavy, četných diskusí, rozpor a neshod v představách, ale hlavně společného nadšení pro věc, rozhovorů o místech, starých časech a o všem možném, co se Šumavy týká. Možná tuto knihu držíte jako samostatný artefakt - výsledek nadšenecké, či snad fanouškovské práce Michala Tomana, který se tímto způsobem rozhodl (možná jednou pro vždy, možná je to teprve počátek), zúčtovat se svým dlouholetým vztahem k nejvášnivějšímu českému pohorí. Možná ale (a v to doufám já), se k vám toto dílko dostává do rukou jako součást celku, který tvoří společně s albem „Gabreta Aeterna“ kapely PANYCHIDA. To je pro změnu zase mým vlastním (zejména co se týká textové náplně alba) zúčtováním se Šumavou. K Šumavě se budu vracet do konce života, tak jako se to stalo mnohým přede mnou. Už ale asi nikdy v podobě díla, které považuji za svým způsobem jedinečné, ať už v daném hudebním žánru, který nejspíš není pro každého, nebo ve vztahu k Šumavě, která, byť stará, asi nic podobného ještě nezažila. Nechtěli jsme každému čtenáři nutit oba artefakty společně, takže možná jste zmiňované album ani zrakem nespátřili, možná na něj nemáte chuť a nezajímá vás. I proto je Michalova kniha k dostání také samostatně. Na druhou stranu v tomto úvodu budu obě díla považovat za jedno

větší dílo šumavské, snad hodnotnější. Třeba jedno vzbudí zájem o druhé, třeba si jen pročtete texty alba, které jsou součástí i této knihy. Anebo budete tak jako my oceňovat soubor, který vás vtáhne do srdce Šumavy v mnoha jejích podobách a podmaní si vaši duši jak textově (tedy jako čtenáře, či jako posluchače), tak i vizuálně v podobě doprovodného grafického zpracování. Stejně jako si Šumava nás podmaňuje již dlouhé roky, čehož vyústěním jsou právě předkládaná díla. Snad by zasloužilo malinko osvětlit, jak jsme se vlastně ke společné práci dostali.

Myšlenka na „šumavské“ album mi začala vrtat hlavou hned od první návštěvy. Tedy vlastně spíše druhé. Té, jež započala dlouhou řadu věčných návratů. Šumavu jsem poprvé navštívil ještě při studiích antropologie v Plzni. Ale tehdy šlo jen o jeden z „obyčejných výletů“. Až návrat po letech spustil to, co směřovalo k vytvoření něčeho vlastního spojeného se Šumavou. Každý z dalších výletů vzbouzel reminiscence všech těch antropologických, v reálném životě nepříliš užitečných, předmětů typu historické antropologie, antropologie lesa, či různých typologií staveb. Na Šumavě jsem to náhle vše znovuobjevil. Návraty do šedi města tak nebyly úplně úprkem ze Šumavy. Opatřoval jsem si další písemné zdroje o navštívených kapličkách, můstcích, studánkách, řemeslech či starých vojenských objektech a studoval dostupnou literaturu. Další odkryté místo, každá získaná informace byla důvodem další návštěvy Šumavy. Fantazie se plnila představami o starých dobách a formovala se vize budoucího díla. S mojí současnou ženou jsme byli na Šumavě skoro každý

víkend. Pravda, v myslí jsem býval ještě na místech mnohem vzdálenějších (Míša promine). Pokaždé jsem domů přivezl alespoň slovo textu, obrázek v hlavě, nebo nejasný nápad pro budoucí dílo a litoval uřícených turistů, kteří se plahočili lesy bez hlubšího cíle. V horských hotelích, chatách a hospůdkách jsem se kochal fotkami zašlých dob rozmístěných po zdech. Ty byly spolu se slovem prohozeným s místními vždy romantickým lákadlem. Nejvíce vždy okouzлил Seidel a staré pohlednice. Seidlova scenérie s umrlčími prkny byla jasným favoritem na přebal alba. A jsem opravdu rád, že správci krumlovského ateliéru se po letech, kdy jsem je za účelem užití děl oslovil, ukázali jako velmi vstřícní. I díky nim má naše album dnes svou podobu. Chtěl jsem, aby deska byla věrna starým dobám, aby byla poctou starým pořádkům. I proto jsme se ponořili do nahrávání za svitu svící přímo na Šumavě, ve Starém Srní.

Nemohl jsem minout velká díla těch, kdož sdíleli vášeň pro Šumavu již dříve přede mnou a snad i mnohem intenzivněji. Ostatně dojem z hor jim nekazily politické tahanice o podobu Národního parku, ani neshody různých názorových skupin o podobu péče o přírodu, či snad právě přehnané množství turistů bez vztahu k navštěvovaným místům. Jako by ti dřívější turisté měli vztah k místu úplně jiný a plnější. Byl jsem také vždy jen turistou, ale vždy se snažil být tím „starým“ turistou z dob, kdy teprve Špičákem prorazili tunel.

A bylo to právě okolí Železné Rudy, které mi ukázalo, jak blízko je člověk, který zná Šumavu důkladně. S Michalem se známe léta, ale

netušil jsem, že nás krom vztahu k hudbě pojí také vztah k Šumavě. Tajemství prozradila právě jedna z fotek Železnorudska, kterou jsem umístil kamsi do virtuálního prostoru. Při zjištění, že máme další společný předmět zájmu, a navíc máme každý nějaký materiál v šuplíku, jsme rychle došli k možnosti spolupráce. Od té doby jsme si o Šumavě vyměnili mnoho informací. Už je to pár let, protože se nám vše nějak protáhlo. Někdy diskuse úplně utichly, protože vše nešlo dle plánu a bylo lepší vyčkat. Jsem ovšem rád, že jsme nakonec vytrvali a nevydali se každý po své cestě. Mám dojem, že naše skromná díla nabízená souborně mají jaksi vyšší hodnotu a jedno dobře doplní druhé. Každé vás dostane do jiných míst a do trochu jiné doby. Navíc zcela odlišným způsobem. Doufám, že se vám budou líbit. Klidně nám dejte vědět. Je to ostatně to, nač po těch letech čekáme. Těšíme se, až si to od nás někdo také přečte a případně poslechne. Skončil bych takovým tím obligátním: „Třeba se potkáme někde na Šumavě“. Ale ve skutečnosti budu rád, když vás nepotkám, když nepotkám nikoho. A Šumava i příště na chvíli zůstane jen pro mě samotného. Ostatně ani s Michalem jsme společně na Šumavě nikdy nebyli. Společně jen v našich myslích.

Honza, Panychida
Srpen 2020

Prolog

Jezerní hora a Špičák

„Ale jedno si Šumava podržela, působí jako melancholická píseň, která nezadržitelně proniká do srdce. Bez přestání se před námi rozprostírají lesy a slatě a vyprávějí nám eposej, která nemá obdoby, eposej o zaniklém a zanikajícím obřím rodu, který nechala příroda vyrůst a pak ho nemilosrdně zničila. Zní tady píseň a máte-li pozorný sluch, neujde vám smysl jejích tónů, a země před vámi rozevívá poučnou knihu s nespočtými stránkami.

Staré kmeny a staré pařezy pokrývající půdu jsou vesměs popsány rozpukaným písmem, zdá se být tajuplné, a přece je zlehka čitelné.“

(Karel Klostermann – Črty ze Šumavy)

Jako malý kluk jsem nemohl několik sobot v roce dospát. V neděli se totiž odjíždělo na podnikovou chatu na šumavském Špičáku. S bráchou a rodiči, případně s prarodiči. V létě nebo v zimě, minimálně alespoň na týden jsme jezdívali pravidelně každý rok. Nikam jsem se nikdy netěšil tak jako na Špičák. Od té doby se stal mým srdcovým místem. Sbalit věci, naložit auto a po obědě vyrazit na týdenní turnus. Už od Nýrska jsem byl jako na trní a netrpělivě se rozhlížel kolem sebe. Když se po pravé straně objevila jasně modrá hladina nýrské přehrady, byli jsme konečně na Šumavě. Nad Zelenou Lhotou se otevřely nádherné výhledy na celý Královský hvozd. Dodnes na ten pohled nedám dopustit.

Po příjezdu na Špičák jsme museli dojít do studánky pro vodu (do chaty zavedena nebyla), a pak jsme rychle seběhli k potoku, který tekł kousek od chaty, naivně se podívat, zda vydržela naše rok stará vodní díla. V gumovkách jsme klidně strávili ve vodě celý den a stavěli hráze. Chladný potok jsme přes léto využívali k mytí. Jednou jsme zkoušeli hledat pramen a vyrazili po proudu vzhůru. Bylo po dešti, všude se ještě povalovala mlha, viditelnost malá, atmosféra jako z románu Karla Klostermanna. Prodírali jsme se hustým houštím, větve velkých smrků se téměř dotýkaly země. Ovšem bez úspěchu.

Muselo to být někde pod Hofmankami, ale až tak daleko jsme se neodvážili, navíc jsme se i trochu báli. Než tísnivé mlhy a ticha spíše toho, co by následovalo, kdybychom se dlouho neukázali v chatě a nebyli na dohled. Nejvíce ze všeho jsem se ale těšil na sedačkovou lanovku Špičák – Hofmanky – Pancíř, ke které stačilo proběhnout od chaty malým lesíkem. Dokázal jsem celé hodiny sedět na louce a zírat na provoz lanovky. Ještě dnes si pamatuji počet sloupů, kladek i sedaček na celé trase.

Před rokem 1989 nebylo moc možností, kam se na Šumavě podívat. V okolí Železné Rudy kromě omezených vycházek na hráze Černého a Čertova jezera mohl běžný občan snad jen na svahy a hřebeny Pancíře, Můstku a Prenetu. Na druhou stranu jsme v okolí Špičáku a na svazích Pancíře mohli prozkoumat spousty neznámých lesních neznačených cestiček a vzrušeně čekat, kde vlastně vůbec vyjdeme. V oblasti centrální Šumavy to bylo s volným turistickým pohybem ještě daleko horší. Po roce 1989 se Šumava konečně otevřela. Já začal poznávat víc než jen okolí Železné Rudy a pronikat do dříve uzavřeného vojenského pásma. Ta touha poznávat a jít pořád dál a dál, možná i kus toho kluka, to vše zůstalo ve mně dodnes. Možná proto se do hor neustále vracím. Vzhledem k tomu, že jsem na Šumavě navštívil celou řadu míst, vrcholků hor, prošel spoustu cest, vyhledávám spíše atmosféru a neopakovatelný prožitek než konkrétní cíl. Jako například vlezlé mlhavé dopoledne u Vydry, časně ráno na některém šumavském jezeře, podzimní inverzi na sluncem osvětlených hřebenech, lehce

deštivý srpnový den na Jezerní slati nebo předjaří na Novém Brunstu, kdy se rychle tající sníh ztrácí v zemi a zásobuje četné strouhy a bystřiny. Každý rok tam potřebuji strávit alespoň několik dní. Je to pro mne druhý domov, nikdy nevysychající pramen pozitivní energie, nezanedbatelný kus mého života, místo aktivního i rozjímavě pasivního odpočinku. Mám nadevše rád ten svět lesních samot, hlubokých hvozdů, tajemných slatí a studených jezer.

I. Šumava a strach

Údolí Zelenského potoka

„Máš-li srdce citlivé, duši velebnosti přírody otevřenou, vnímavou pro krásu její, staneš v němém úžasu, budeš se klaněti Tvůrci a jeho dílům; vzdáš hold naší staré Šumavě, vydají ohlas struny srdce tvého; i příšerný její ráz, jevíci se hlavně za pochmurného počasí, dojmě tě, jako tě dojíká smutná píseň; budeš se těžko loučiti s pohledem na hory naše a přicházeti budou chvíle, kdy vzdálen od ní zatoužíš; zapomeň na nicotné naše pletky, malicherné štvánice.“

(Karel Klostermann – V ráji šumavském)

Šumava často ukazuje člověku své méně přívětivé stránky, ale pořád je to ale ona. Krásná i nebezpečná zároveň. Někdy děsivá, jindy smutná, až depresivní, přesto stále se svým typickým geniem loci. Krutá zimní vánice a její chladný dech, nečekaný májový příděl čerstvého sněhu nebo nelidsky řvoucí bouřka, jsou její naprostou přirozeností. Je svá, smíř se s tím, človíčku, nemůžeš ji předělat. Ani to nezkoušej, Šumava dokáže lehkovážné opovázlivce krutě trestat. Musíš ji milovat takovou, jaká zrovna je. Každé její rozpoložení, každou její náladu. Nelze si vybírat. Za ta léta jsem se to naučil. Splynout s ní v jedno, stát se její nedílnou součástí. Na každém jejím vrtochu najít to krásné, milovat ji za všech okolností. Mlha? Déšť? Sníh? Mohl bych raději zůstat v teple domova, ale neudělám to. I ten nejodpornější nečas má něco do sebe, člověk pozná Šumavu zase z trochu jiného úhlu pohledu.

Je začátek jara nebo ještě konec zimy? V době, kdy už se dole ve vnitrozemí začíná vše živé probouzet, pomalu kvést a zelenat, na horách ještě tvrdě panuje neúprosná zima. I když už člověk čeká definitivní příchod jara, zima se nahoru ještě několikrát vrátí. Důrazně se připomene, mrazivě se rozlije drsným krajem. Nechce se ještě tak lehce vzdát, schovává se ve výšinách, v poslední baště svého království. Zákonnosti, co platí dole pod horami, se zde bortí. Řád je zničen, nastává prvotní chaos. Ledové víly divoce tančí v mrznoucích mlhách po zasněžených hřebenech a vydávají hrůzostrašné zvuky.

Chladné nepřívětivé ráno začíná střídavě jak drobným sněžením, tak vtíravým mrholením, které postupně přechází v hustější sněhové srážky s nepříjemným deštěm. Právě šumavské počasí! Nad Brčálníkem se honí špinavé začouzené mraky. Přes krůpěje deště je vidět jen na několik metrů. Královský hvozd je dnes schován pod závojem nepropustné mlhy. Silně podmáčené horské louky jsou nasáklé vodou jako houby. Do tmavých lesů slunce ještě nedokáže, dost možná ještě ani nechce v tento čas proniknout. Místy se běljí zbytky tajícího sněhu, které v posmutněle zadumaném příšeří září jako diamanty. Na lukách orientovaných půlnočním směrem leží ještě hluboký těžký sníh. Nebude to ale už dlouho trvat a na delší čas se nenávratně ztratí, nasákne se do žíznivé půdy. Co půda nevezme, naplní řinoucí se nedočkavé horské říčky, potůčky i bezejmenné bystriny: teskně pějící žíly a tepny Šumavy, které ji protkávají jako pavučinu. Dychtivá voda se vydá na svižnou cestu dolů. Hluboké údolí Úhlavy je plné živelné vody. Připadám si zde tak malý, nepodstatný, vydán na milost hrozivým stěnám hor a kvapícím hektolitřům vody. Výškový rozdíl od břehů Úhlavy v Hamrech až na statné vrcholky hraničních hřebenů dosahuje téměř osmi stovek metrů.

Úhlavské údolí od Brčálníku až po Hamry je lemováno spoustou roztroušených stylových dřevěných chaloupek - bývalých králováckých dvorců a hutí. Člověk si zde opravdu připadá jako v pohádce. V přírodním chrámu posvátného klidu a ticha, pod dozorem majestátních horských hřebenů. Na jihozápadní straně se

vypínají Špičák, Jezerní hora, Svaroh, Velký Kokrháč a Ostrý. Na straně druhé, severovýchodní, Pancír, Můstek a Prenet. Ani přečerpávací vodní elektrárna s malou nádrží zde překvapivě tolik nenarušuje poutavou scenérii. V jedné z chalup na Brčálníku údajně žil podivínský čeledín Sepp Wudy, který prý měl věštecké schopnosti. Kdo ví, zda někdo takový vůbec existoval, natož přesně předpovídal budoucnost. Možná jde jen o místní legendu, na kterou se nabalovaly další fámy a historky. Tyto předpovědi jako první zveřejnil knižně spisovatel Hans Watzlik až na sklonku druhé světové války, což je zhruba třicet let poté, co měly být Wudym vysloveny a do prázdného kalendáře zapsány sedlákem, u kterého čeledín pracoval.